

Udkast til Natura 2000-handleplan 2016–2021

Eldrup Skov og søer og moser i Løvenholm Skov

Natura 2000-område nr. 47

Habitatområde H 43

Titel: Natura 2000-handleplan 2016–2021 Eldrup Skov og søer og moser i Løvenholm Skov

Udgiver: Norddjurs Kommune

År: 2016

Forside: Parti fra Gjesing Mose i Løvenholm Skov samt foto side 8. Foto: Norddjurs Kommune

Må citeres med kildeangivelse.

Indholdsfortegnelse

Resumé.....	4
Baggrund	5
Redegørelse for gennemførelse af seneste handleplan	6
Behov for indsatser	7
Indsatser fordelt på aktør	8
Prioritering af den forventede indsats	9
Forventede initiativer og plan for interessentinddragelse	10
Bilag 1: Resumé af offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner	11
Bilag 2: Indsatsprogram og sammendrag af den statslige Natura 2000-plan	12
Bilag 3: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlag	13
Bilag 4: Kortbilag.....	14

Resumé

Natura 2000-område N47 består af Habitatområde H43.

Målet med Natura 2000-indsatsen er at bevare og fremme de naturtyper og arter, som Natura 2000-området er udpeget for at beskytte. Dette kaldes udpegningsgrundlaget, der i Natura 2000-område 47 består af:

Brunvandet sø (3160)	Tør hede (4030)
Højmose* (7110)	Nedbrudt højmose (7120)
Hængesæk (7140)	Bøg på mor med kristtorn (9120)
Skovbevokset tørvemose* (91D0)	

Markering med * angiver, de naturtyper, der har særlig høj prioritet i EU – også kaldet ”prioriterede naturtyper”.

Området består i dag af fem adskilte områder i Eldrup og Løvenholm-skovene med hhv. urørt skov (Eldrup Skov), brunvandede søer (Løvenholm Langsø og alle andre søer i området), hængesække langs kanten af søerne og en blanding af skov og lysåbne naturtyper i Gjesing Mose, Sømose og Kragmose.

Området har tidligere været en del af et meget stort højmosekompleks på Djursland, og der findes stadig rester af højmose i Natura 2000-området.

I dette Natura 2000-område er der særlig fokus på at bevare, genskabe og sammenbinde højmoser, der er en truet naturtype på såvel nationalt som europæisk plan. Målet er at genskabe aktiv højmose, dvs. mose bestående af arter af sphagnum, der kan opbygge tørv. Dette vil ske gennem retablering af vandstanden og gennem rydninger af uønsket vegetation.

Højmosearealet skal sikres og udvides, hvor de naturgivne forhold gør det muligt. Dette vil i et vist omfang ske på bekostning af de øvrige naturtyper i området, der er opstået som følge af tidligere tiders tørvegravning og afvanding samt ved tilgroning efter endt tørvegravning.

Natura-2000-handleplanerne revideres hvert 6. år, mens de skovbevoksede fredsskavsarealer er omfattet af statslige skovhandleplaner, der revideres hvert 12 år. Skovhandleplanen integreres derfor uændret i denne handleplan.

Læsevejledning:

Handleplanen er baseret på en skabelon, der er udarbejdet af Kommunernes Landsforening og danske kommuner. Heri indgår en række tabeller. For at lave en ensartet struktur i alle handleplaner omtales alle tabeller også, hvor disse ikke er relevante for denne handleplan. Det vil så fremgå af teksten, hvor og hvorfor tabeller er udeladt.

Baggrund

Naturstyrelsen har udarbejdet Natura 2000-planer for de 252 udpegede beskyttelsesområder, som indgår i den danske del af det europæiske Natura 2000-netværk. Planerne beskriver målene for det enkelte beskyttelsesområde og fastlægger de indsatser, der skal ske inden for planperioden 2016–2021. Natura 2000-planerne kan ses på Miljøstyrelsens (det tidligere SVANAs) [hjemmeside](#).

Ud fra Natura 2000-planerne har kommunerne udarbejdet kommunale handleplaner, som skal medvirke til at gennemføre Natura 2000-planerne for de enkelte områder. Denne handleplan er udarbejdet af Norddjurs Kommune på grundlag af Natura 2000-plan for Natura 2000-område N47 Eldrup Skov og søer og moser i Løvenholm Skov.

Hver kommune er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører kommunens geografiske område på land og kystnære områder. Planlægningen for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer varetages dog af Miljøstyrelsen og gennemføres hvert 12. år. Skovhandleplaner 2010-21 gælder således fortsat. Kommunerne og Miljøstyrelsen og hver især er ansvarlige for, at handleplanerne gennemføres inden udgangen af år 2021.

Den lovgivningsmæssige baggrund for handleplanerne findes i miljømålsloven (lovbekendtgørelse nr. 1251 af 29/09/2016), bekendtgørelse om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner (BEK nr. 944 af 27. juni 2016) og bekendtgørelse om tilvejebringelse af Natura 2000-skovplanlægning (BEK nr. 946 af 27. juni 2016).

Den kommunale handleplan skal ifølge lovgivningen indeholde:

- En prioritering af kommunalbestyrelsens forventede forvaltningsindsats i planperioden på baggrund af en opgørelse af behovet for konkrete forvaltningstiltag.
- De forventede initiativer, som kommunalbestyrelsen vil tage for at gennemføre Natura 2000-planen, herunder en plan for interessentinddragelse.
- En oversigt over fordelingen af indsatsen mellem kommunale myndigheder, Miljø- og Fødevarerministeriet og offentlige lodsejere.
- En redegørelse for gennemførelsen af handleplanen for den forudgående 6 års periode, der gør det muligt at vurdere, i hvilket omfang Natura 2000-planen for den forudgående periode er gennemført.

Handleplanen skal være så konkret, at dens gennemførelse kan vurderes. Dog må handleplanen ikke foregribe det præcise indhold af de aftaler eller afgørelser, der træffes i forhold til den enkelte lodsejer i forbindelse med gennemførelsen af handleplanen.

De kommunale handleplaner skal i samspil med vandplanlægningen realisere Natura 2000-planen, i forhold til vandbehov for de naturtyper, som er direkte afhængige af et vandøkosystem. Natura 2000-planens mål om forbedret vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande realiseres gennem indsatsen i vandplanlægningen og skal ikke indgå i de kommunale Natura 2000-handleplaner.

Den kommunale Natura 2000-handleplan er som udgangspunkt omfattet af krav om miljøvurdering i henhold til Lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (LOV nr. 425 af 18/05/2016). Dette indebærer, at der skal gennemføres en strategisk miljøvurdering af en række planer og programmer.

På denne baggrund er der gennemført en strategisk miljøvurdering af de statslige Natura2000-planer.

De kommunale handleplaner er ligeledes omfattet af et krav om, at kommunen skal tage stilling til, om det konkrete udkast til den kommunale handleplan skal undergå en miljøvurdering, eller om handleplanen kan screenes ud.

Kommunens screeningsafgørelse udmøntes herefter i en konkret afgørelse, jf. lov om miljøvurdering af planer og programmer § 4, stk.4, hvor kommunen redegør for væsentligheden af indvirkningerne af det konkrete forslag til handleplan. Screeningsafgørelsen vil blive offentliggjort på kommunens hjemmeside inden vedtagelsen af handleplanen og vil kunne påklages jævnfør miljøvurderingslovens § 16, stk. 1. På baggrund af screeningerne vurderes det, at der ikke skal gennemføres en strategisk miljøvurdering af handleplanerne.

Redegørelse for gennemførelse af seneste handleplan

De kommunale handleplaner for første planperiode har været gældende siden udgangen af 2012. Kommunen har i den mellemliggende periode arbejdet for at gennemføre den indsats, der blev beskrevet i Natura 2000-handleplanen for planperioden 2010-2015.

Nedenstående tabeller viser en oversigt over de realiserede, påbegyndte og planlagte projekter inden for Natura 2000-området.

Tabel 1. Følgende projekter er finansieret via kommunernes egne midler eller DUT-midler:

Norrdjurs Kommune	Indsats	Kommunalt ejet	Privatejet
	Kortlægning af Gjesing Mose og Sømosens potentiale for genopretning til aktiv højmoser, herunder: <ul style="list-style-type: none">• forekommende Sphagnum-arter• områdets historik• afvandingsforholdene,• tørvedybde og -sammensætning• trusler• forslag til metoder til genopretning	-	117 ha realiseret

Tabel 2. Følgende projekter er finansieret gennem landdistriktsmidler og er faciliteret af kommunerne:

Tabel 2 udelades.

Stort set alle naturtyperne i Natura 2000-området – bortset fra nogle få spredt beliggende arealer - har ikke kunnet få landdistriktsmidler. Efter Norrdjurs Kommunes vurdering giver det kun mening at arbejde med højmosegenopretning på samlede økosystemer/ hydrologiske systemer. Der er derfor ikke gennemført projekter finansieret via landdistriktsmidler på de ovennævnte spredt beliggende arealer.

Tabel 3. Der er iværksat følgende Life-projekter:

Norrdjurs Kommune	Genopretning af aktiv højmoser i Gjesing Mose, 62 ha. Arealet indgår i EU LIFE NATURE – Raised bogs in Denmark (LIFE14NAT/DK/000012). Nærmere oplysninger om projektet ses på: www.raisedbogsindenmark.dk
-------------------	---

Ud over de ovennævnte indsats har kommunen arbejdet for at gennemføre Natura 2000-handleplanen gennem følgende tiltag:

- Fundraising med henblik på at finansiere LIFE-ansøgningen.
- Løbende dialog og forhandling med lodsejer gennem hele første planperiode (området ejes af én privat lodsejer).
- Løbende formidling til kommunalbestyrelsen om Natura2000-ordningen og højmosegenopretningsprojektet.
- Offentlige ture i Løvenholm med kommunens grønne råd med henblik på at oplyse om Natura2000 – ordningen og højmosegenopretningsprojektet.
- Formidling om højmosegenopretningsprojektet på Dansk Botanisk Forenings offentlige tur kaldet "Vilde blomsters dag".

Behov for indsatser

Natura 2000-planen for Eldrup Skov og søer og moser i Løvenholm Skov beskriver de konkrete mål for indsatsen. Indsatsprogrammet og sammendrag af den statslige Natura 2000-plan kan ses i bilag 2, mens naturtyper på udpegningsgrundlag fremgår af bilag 3. På baggrund af dette har kommunen vurderet, at der er behov for nedenstående konkrete forvaltningstiltag.

Hvor igangsatte indsatser fra handleplanen for planperioden 2010-2015 ikke er gennemført i sin helhed, indgår den udestående indsats i opgørelsen over behovet for konkrete forvaltningstiltag.

Table 4. Behov for forvaltningstiltag for naturtyperne

Forventede forvaltningstiltag og metoder		Skøn over behov:		
		Igangværende indsats	Ny indsats	Samlet behov for indsats
	Forundersøgelse af hele Natura 2000-området for at finde bedst egnede områder til genopretning af højmoser	117 ha	-	117 ha
	Rydning af uønsket opvækst	18 ha	Op til 34 ha	Op til 52 ha
	Forbedring af hydrologi	62 ha	Op til 72 ha	Op til 134 ha
Skovnaturtyper uden fredskovspligt (Norrdjurs Kommune)	Skovnaturtypebevarende drift og pleje	-	Op til 5 ha	Op til 5 ha
	Urørt skov	-	-	-
	Forbedring af hydrologi	-	Op til 5 ha	Op til 5 ha
Skovnaturtyper med fredskovspligt* (Miljøstyrelsen)	Skovnaturtypebevarende drift og pleje	-	Op til 30 ha	Op til 30 ha
	Urørt skov	Ca. 7 ha	Op til 3 ha	Op til 10 ha
	Forbedring af hydrologi	-	Op til 1 ha	Op til 1 ha

* Indsatsen videreføres fra sidste planperiode, da de vedtagende skovhandleplaner gælder i 12 år, dvs. perioden 2010-2021.

Table 5 Behov for forvaltningstiltag for arter udover indsatser for naturtyper*

Table 5 udelades.

Norrdjurs Kommune igangsætter ikke særskilte indsatser for arter, da der ikke er dyre- eller plantearter på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området.

Indsatser fordelt på aktør

I Natura 2000-planens indsatsprogram er der følgende generelle retningslinjer:

- 1.1 Myndighederne tager i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område og sikrer dermed en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.
- 1.2 Der arbejdes for at sikre de lysåbne terrestriske naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje.
- 1.3 For skovnaturtyper skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtelsen.
- 1.4 Indsatser gennemført i 1. planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.

Tabel 6 udgår.

Det vurderes, at der ikke er behov for en nærmere fordeling af indsatserne mellem Miljøstyrelsen og Norddjurs Kommune, da der ligger en veldefineret præmis ved implementering af Natura2000-handleplanerne. Miljøstyrelsen har ansvar for skov med fredsskovspligt, mens Norddjurs Kommune har ansvar for skov uden fredsskovspligt samt de lysåbne naturtyper. Se fordelingen af myndighedsansvar i tabel 3.

Der er ikke offentligt ejede arealer i Natura 2000-området.

Parti fra Gjesing Mose med *Sphagnum cuspidatum* og rundbladet soldug. *S. cuspidatum* er vidt udbredt i Gjesing Mose. Arten er ikke nogen særlig god tørvedanner, men giver gode betingelser for, at andre og bedre tørvedannende Sphagnum-arter kan etablere sig, når området bliver mere vådt.

Prioritering af den forventede indsats

Natura 2000-planerne 2016-2021 har fokus på:

- Sikring af naturpleje
- Færdiggørelse og sikring af indsats fra planperioden 2009-2015
- Sammenhæng i naturen
- Levesteder for ynglefugle og bekæmpelse af invasive arter.

Prioriteringen af den forventede forvaltningsindsats i planperioden skal ske på baggrund af opgørelsen af behovet for konkrete forvaltningstiltag (se tabel 4). Den nedenstående prioritering vil således afspejle den forventede tidsfølge af indsatsen i forbindelse med de konkrete forvaltningstiltag.

- I Natura 2000-område N47 vil der være fokus på at genskabe højmose via hævning af vandstanden samt rydning af uønsket vegetation.
- Dette vil i et vist omfang ske på bekostning af de øvrige naturtyper, der er opstået som følge af og efter tidligere tiders tørvegravning.
- Indsatsen gennemføres i videst muligt omfang ved lodsejers frivillige medvirken, og hvor der kan tilvejebringes ekstern finansiering af indsatsen.
- I anden planperiode vil derfor være fokus på at gennemføre LIFE-projektet vedr. genopretning af Gjesing Mose.
- I Løvenholm Langsø gennemføres indsatsen via [vandområdeplanerne](#).

Forventede initiativer og plan for interessentinddragelse

Det er Norddjurs Kommunes hensigt at planlægge og udføre projekterne som vist i tabel 4, og i den forbindelse tager kommunen en række initiativer for at inddrage lodsejere og andre interessenter i projekterne.

Tabel 7 viser Norddjurs Kommunes plan for interessentinddragelse, men der kan ske ændringer, hvis det ønskes af lodsejerne, eller hvis andre forhold taler for det.

Tabel 7. Forventet plan for interessentinddragelse.

Projekt navn	Initiativ	Tidsplan	Kommune
Orientering og forhandling	Orientering af lodsejer om projektstatus og drøftelse/forhandling om konkrete initiativer. Løbende møder med berørte lodsejer forud, under og efter konkrete genopretningsaktioner.	Hele planperioden	Norddjurs Kommune
Orientering	Løbende opdatering af Kommunalbestyrelsen om Natura 2000-ordningen samt højmosegenopretningsprojektets status.	Hele planperioden	Norddjurs Kommune
Orientering	Løbende orientering af Kommunens Grønne Råd om Natura 2000-ordningen samt højmosegenopretningsprojektets status. Grønt Råd afholder møde 2 gange årligt.	Hele planperioden	Norddjurs Kommune
Løbende formidling	Løbende offentlig tilgængelig formidling om højmosegenopretningsprojektets udvikling på www.raisedbogsindenmark.dk .	Hele planperioden	Norddjurs Kommune
Formidling	Arrangerede offentlige ture, når de konkrete genopretningstiltag er gået i gang (Lodsejer ønsker ikke offentlig adgang til projektområdet).	2017-2021	Norddjurs Kommune
Formidling	Opsætning af informationstavle uden for Natura 2000-området vedr. højmosegenopretningsprojektet.	2017-2021	Norddjurs Kommune

Bilag 1: Resumé af offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner

Bilag 1 udelades.

Området er udelukkende privatejet, og afsnittet er derfor ikke relevant for denne handleplan.

Bilag 2: Indsatsprogram og sammendrag af den statslige Natura 2000-plan

Sammendrag af statslige Natura 2000-plan for område N46 Anholt og havet nord for, forkortet af Norddjurs Kommune.

Natura 2000-planerne har til formål at forbedre tilstanden for de naturtyper og arter, som Natura 2000-området er udpeget for at beskytte. Indsatsen gennemføres ved at iværksætte foranstaltninger, der medvirker til at sikre naturtyperne samt medvirker til at gennemføre den pleje, der er nødvendig for en række lysåbne naturtyper.

I Natura 2000-område N47 gennemføres der en indsats for at sikre en hensigtsmæssig drift og pleje af naturtyperne samt en udvidelse af højmosenaturen. Indsatsen vil foregå på de arealer, der i forvejen er beskyttet som habitatnatur og efter naturbeskyttelseslovens § 3. Indsatsen for genskabelse af højmose prioriteres og gennemføres i et vist omfang på bekostning af områdets øvrige naturtyper.

Det fremgår af miljørapporten for planforslaget, at Natura 2000-planen medvirker til at sikre den biologiske mangfoldighed, og herved medvirker til at sikre befolkningen større naturoplevelser. Natura-2000 planens indsats vurderes desuden at medvirke til tilbageholdelse af kvælstof og dermed bidrage til opnåelse af vandområdeplanens mål om begrænsning af udvaskning af næringsstoffer til vandmiljøet. Sikring og udvidelse af højmosenaturen bidrager også til opnåelse af klimamål ved tilbageholdelse af CO₂.

Indsatsprogram

Opfyldelsen af habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som direktiverne omfatter, er en opgave, som strækker sig over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode, således at det sikres, at Danmark efterlever de EU-retlige forpligtelser, og der kan etableres en sammenhæng mellem indsats og tilgængelige virkemidler.

Den nationale prioritering af indsatsen i 2. planperiode sigter på, at den planlagte og igangsatte indsats i 1. planperiode fastholdes og afsluttes, og der tages hånd om særligt truede naturtyper og arter, samt at der påbegyndes en strategisk indsats for langsigtet at sikre den nødvendige pleje af de lysåbne naturarealer. Indsatsen fra de gældende planer 2010-15 videreføres. Hvis den forudsatte indsats for planperioden 2010-15 ikke er gennemført, når de kommunale handleplaner for 2. planperiode træder i kraft, forudsættes det, at den allerede igangsatte indsats færdiggøres i 2. planperiode, med mindre den udestående indsats vil være i strid med nærværende plan.

Nedenstående retningslinjer for indsatsen er opbygget efter mål- og rammestyringsprincippet, således at den statslige plan fastlægger de krav til indsatsen i planperioden, der er nødvendige for at sikre nationalt besluttede prioriteringer.

Indsats til bedring af vandkvaliteten i overflade- og grundvand gennemføres som led i vandplanlægningen, ligesom reduktion af kvælstof-deposition sker gennem husdyrgodkendelsesloven og generelle tiltag til at mindske luftforureningen, og er således ikke en del af Natura 2000-planens indsatsprogram.

Retningslinjerne er opdelt i generelle retningslinjer, der gælder for alle områder og specifikke retningslinjer for det enkelte Natura 2000-område. Til gennemførelse af planerne stiller staten en række virkemidler til rådighed, ligesom det forudsættes, at kommunerne i mindre omfang bidrager økonomisk.

Områdets fredskovpligtige skovnaturtyper er omfattet af retningslinjer i Natura 2000-planen 2010-15 og videreføres i denne plan.

Generelle retningslinjer

- 1.1 Myndighederne tager i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område og sikrer dermed en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.
- 1.2 Der arbejdes for at sikre de lysåbne terrestriske naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje.
- 1.3 For skovnaturtyper skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtelsen.
- 1.4 Indsatser gennemført i 1. planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.

Bilag 3: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlag for Natura 2000-område bestående af habitatområde H43.

Tabel 8. Naturtyper på udpegningsgrundlaget .

Naturtype nr.	Naturtype navn	Handleplanmyndighed		Sum Ha
		Norddjurs Kommune Ha	Miljøstyrelsen Ha	
3160	Brunvandet sø	41,6	-	41,6
4030	Tør hede	1,0	-	1,0
7110	Højmose*	1,3	-	1,3
7120	Nedbrudt højmose	16,1	-	16,1
7140	Hængesæk	15,5	-	15,5
91D0	Skovbevokset tørvemose*	4,6	31,2	35,8
9120	Bøg på mor med kristtorn	-	23,7	23,7
I alt		80,1 ha Lysåbne arealer eller ikke fredsskov	54,9 ha fredsskov	135,0

Der er foretaget en kortlægning og tilstandsvurdering af følgende naturtyper i Natura 2000-området:

Tabel 9. Naturtilstand/skovtilstand af kortlagte naturtyper

Naturtype nr.	Naturtype navn	Naturtilstand					Sum Ha
		I ha	II ha	III ha	IV Ha	Ingen tilstand	
3160	Brunvandet sø	3,7	-	-	-	37,9	41,6
4030	Tør hede	-	-	-	1,0	-	1,0
7110	Højmose*	0,4	-	0,9	-	-	1,3
7120	Nedbrudt højmose	-	3,0	4,5	8,5	-	16,1
7140	Hængesæk	0,4	10,1	1,5	3,6	-	15,5
91D0	Skovbevokset tørvemose*	35,6	0,2	-	-	-	35,8
9120	Bøg på mor med kristtorn	8,3	15,4	-	-	-	23,7
I alt*		48,4	28,7	6,9	13,1	37,9	135,0

Bilag 4: Kortbilag

Natura 2000-område N47 Eldrup Skov og søer og moser i Løvenholm Skov.

